

Predhodna objava/1.03

Tanja Roženberger Šega

FLOSARJI 2001

Ko oblikujejo programe kulturno-zabavnih lokalnih prireditev, organizatorji pogosto črpajo iz bogate kulturne dediščine ter se spogledujejo z raznovrstnimi »etnografskimi« temami. Z njimi so prepletene tudi različne predstavitve krajev, tematske razstave in zbirke, ki obujajo lokalni spomin. Porast tovrstnih projektov opazamo še posebno v zadnjem desetletju, kar je odsev širših družbenopolitičnih sprememb, ki še stopnjujejo iskanje in razodevanje lokalnih identitet. Zaradi popularnosti pa so etnografske teme tudi primerna tržna niša.

Tako je tovrstna vsebina mnogokrat izrabljena za povsem druge namene, bodisi zavoljo dobička ali zgolj prestiža v neformalnem tekmovanju med različnimi kraji. Ob tem se dediščini pogosto dela škoda in mnogokrat bi bilo bolje, da »se jo pusti na miru«.

Tudi kustosi v lokalnih muzejih zaznavamo vedno več pobud in prošenj, želja s terena. Povečuje se število lokalnih zbirk, ki so največkrat etnografske oziroma domoznanske. Seveda moramo kot kustosi – varuhi – tovrstne pobude »s terena« obravnavati z vso resnostjo in s polno strokovno močjo. A tu ima zgodba tudi drugo plat. Zaradi povečanega obsega dela se je nemogoče odzvati povsod, kar pomeni, da mnogo zrelih pobud zavije v napačno smer. Zato bi bilo nujno vzpostavljati tudi nove oblike

Ob snemanju filma o vezanju splava, Ljubno, avgust 2001. Foto: Tanja R. Šega

samostojnega in individualnega opravljanja javne službe na področju muzealstva. Zakon o varstvu kulturne dediščine to omogoča, za resnično izvajanje pa bi bilo treba opredeliti še precej podrobnosti. Upajmo, da se to ne bo zgodilo prepozno.

Pobuda iz Ljubnega

Želja in pobuda o urejeni in dokumentirani zbirki ter razstavi na temo splavarjenja v

Zgornji Savinjski dolini je vzknila tudi med krajanji Ljubnega. Najbolj prepoznavne identitete Zgornje Savinjske doline z večstoletno tradicijo se krajanji dobro zavedajo in na »tej blagovni znamki« gradijo tudi svojo vsakoletno osrednjo kulturno-zabavno poletno prireditev Flosarski bal na Ljubnem, ki je letos praznovala že 41. obletnico. Želja po razstavi je med krajanji tla že nekaj let, nekako »muditi« pa se je

Ekipa na terenu, Ljubno, avgust 2001.

pričelo v letošnjem letu, ko je Občina Ljubno (županja ga. Anka Rakun) kot naročnik sprejela projekt pod svoje okrilje. Povodov za tako vneto je poleg spoštovanja bogate dediščine splavarjenja ter splošne usmeritve v intenzivnejše iskanje in manifestacije lokalnih identitet kar precej, tudi to, da se je v bližnjem Nazarju osnoval gozdarski in lesarski muzej.

Priprava razstave na terenu, izven matične muzejske stavbe, zahteva poseben pristop. Oblikovali smo ustvarjalno skupino za pripravo razstave, ki smo jo sestavljali vodja projekta Vojko Strahovnik, katerega osnovno delo je bilo predvsem organizacija in koordinacija del, povezava izvajalcev in naročnikov, usklajevanje naročil ter gradbeni nadzor, saj je hkrati potekala tudi delna obnova hiše oziroma razstavnih prostorov; arhitekt Dušan Kramberger, ki je pripravil prostorsko in oblikovno zasnovo razstave (idejni projekt), načrt postavitve, projektne rešitve razstavne opreme z opisom in izhodišča za grafično opremo razstave; ter avtorica razstave (avtorica članka), ki je oblikovala in dokumentirala flosarsko zbirko, pripravila muzeološki scenarij njene predstavitev ter vsebinsko postavila razstavo.

Prva faza - zbiranje gradiva na terenu

Prvo fazo mojega dela je poleg pregleda osnovne literature, izmed katere moram omeniti knjigo dr. Angelosa Baša Savinjski splavarji, obsegalo načrtno zbiranje gradiva in postopno oblikovanje flosarske zbirke. Evidentiranje, inventariziranje prevzetega materiala, ureditev primerne prostora za hranjenje predmetov, skrb za obnovo in

zaščito predmetov ter zbiranje in urejanje ustnih virov, so zapolnjevali moje terensko delo. Raziskava je bila torej popolnoma namenskega tipa s ciljem - razstavljena flosarska zbirka na Ljubnem. Urejena zbirka obsega 75 predmetov ter več kot sto enot fotografskega materiala, na video (format beta) pa je posnetih pet daljših razgovorov s še živečimi flosarji, z njihovimi potomci ter ženami. Tako zbrano in urejeno gradivo sem uporabila kot osnovo za oblikovanje muzeološkega scenarija flosarske zbirke.

Druga faza - vsebinsko oblikovanje razstave

Na podlagi zbranega gradiva sem vsebinsko razstavo razdelila na dva sklopa. Obširnejši sklop z naslovom Flosarski kruh obsega teme o življenju in liku splavarja, njegovi noši in opremi, o vsakdanjiku na splavu in življenju doma, trgovini z lesom in o zaslužku, ki ga je to delo prinašalo, o splavarski poti ter njenih glavnih postojankah. V drugem sklopu razstave z naslovom Flos je Savinji kos je zajeta tehnična dediščina splavarjenja - izdelava splava, različne vrste plovil ter njihovi posamezni elementi.

Tretja faza dela - vizualizacija obravnavane teme

Glede na to, da predmeti, ki sem jih zbrala na terenu, nimajo dovolj izpovedne moči, je predmetno gradivo na razstavi podrejeno mediju besede in slike. Vizualizacija razstave temelji na personifikaciji obravnavane teme, saj razstavo gradijo informatorji s svojimi življenjskimi izpovedmi, spomini in izjavami. Takšen pristop je pogojeval tudi

časovni okvir razstave, in sicer obdobje, ki se ga ljudje še spominjajo. Na razstavi ni arhivskega gradiva oziroma kasnejših obdobij. Vsi teksti na razstavi so zapisani v prvi osebi kot izseki iz dokumentiranih pripovedi informatorjev, z izjemo uvodne legende ter treh krajših vmesnih legend. Celotna razstava obsega enajst panojev oziroma vitrin, vsak pano predstavlja določeno zaokroženo celoto, ima svoj naslov, ki je ilustriran z najizrazitejšo in najpovednejšo izjavo informatorja. Podajam nekaj primerov.

Lik splavarja

(izjava) *Flosar je moral biti poštenjak, stoprocenten človek, neustrašen in železne volje!*

Splavarske pesmi

(izjava) *To je ena taka viža, moj oče je še pel, se je pela, jaz pa se ne spomnim več melodije.*

Zaslužek

(izjava) *Lahko si si kupil kravo, ko si prišel domov.*

Splavarski gospodarji

(izjava) *Star oče je imel dve žagi, oče eno, jaz pa nobeno, samo motorko potem kasneje.*

Splavarska pot

(izjava) *Glavni sta bili spomladanska in jesenska sezona, vmes je bila »mrtva voda«.*

Tudi preostalo besedilo na panoju je sestavljeno iz niza osebnih izjav, ki dopolnjujejo in pojasnjujejo predstavljeno temo na življenjski in atraktiven način. Ob branju izjav lahko vsak obiskovalec vizualizira ali podoživlja in se spominja predstavljenih dogodkov. Kot primer predstavljam tekste treh panojev.

Šege

(naslovna izjava) *Krstili so te ta prvo kar na flosu - na Roglci, če si prvič prišel, so te s palco po riti, sicer nisi smel iti naprej.*

sledi:

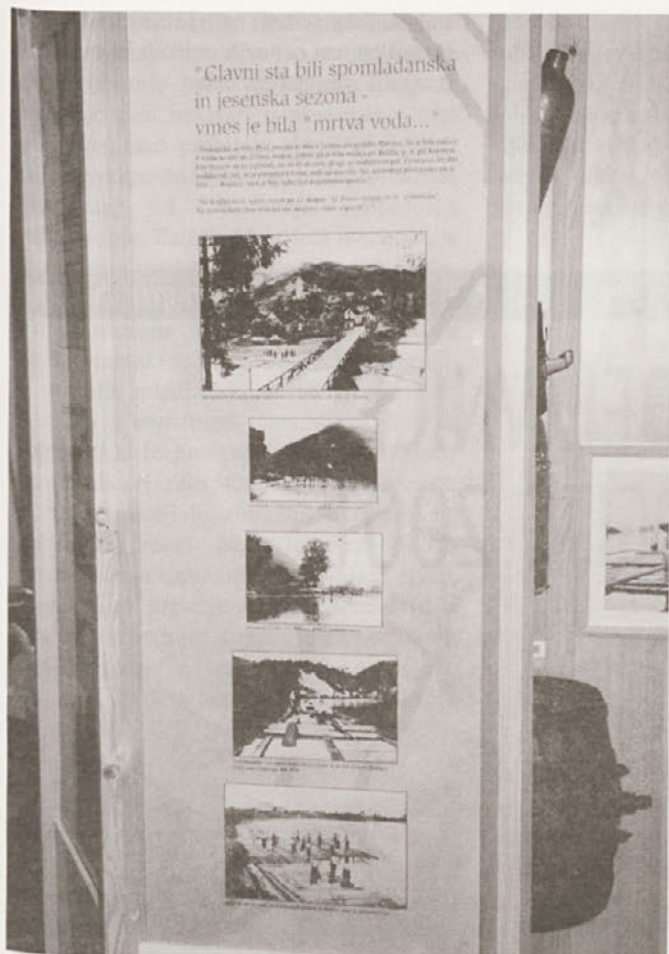
Tapravi krst je bil v gostilni. Dobil si eno srajco pa kravato, ki ti ju je kupil boter. V vlogi botra je bil največkrat kar sam gostilničar iz Roglce, ki je imel gostilno takoj za vodo...To ga je stalo par litrov vina...

... *Šveti Miklavž je zavetnik flosarjev. Vedno smo se zaobljubili, da bomo šli k sv. Miklavžu, ko pridemo nazaj. Vedno je bila maša za nas.*

Prehrana in prenočišče

(izjava) *Na flosu je bila koliba, kjer se je spalo in kuhalo, v suši pa je bila spravljen hrana.*

Flosarska zbirka, Ljubno, avgust 2001. Foto: Tanja R. Šega

... Ženske tu ni bilo. Je bilo tako organizirano, da smo šli moški pa smo kuhali ... Ženske so edino kruh spekle v Celju pa prinesle, da smo ga vzeli zraven. Tudi štirideset hlebov kruha. Frišno meso smo sproti kupovali. Radi smo jedli »frišno juho« -- to je goveja juha - hrana, ki je dala kri v žile. Sosed Ropi je kahal bolj juho - nudlce je sam delal. Eden drug je pa bil bolj ribič, smo pa bolj ribe jedli.

Voda za kuhanje se je jemala na levi strani flosa spredaj, stranišče je bilo desno zadaj. Vendar, če je bil en flos pred tabo le kakih 200 metrov...

V Brežicah smo ponavadi dobili vino. Sode smo dobili ali pa jih peljali zraven, pa napolnili, da smo meli .... je blo točno določeno, koliko je za koga, da ne bi bilo kaj narobe...

Življenje doma (izjava) Veseli smo bili, da je ate prišel, ker ga dolgo ni bilo, mama pa še bolj denarja, pol se je pa lažje živelo ...

Kar so prinesli, to so bili vse odpustki : al cukri, žemlice, nogavice ... al pa rute, naglavne

rute. Ker včasih nismo tak oglavi hodili kot zdaj. Vse ženske so bile ovezane, še mlade. Vse je bilo pokrito.

Ta prve svilene nogavice mi je prinesel brat s flosarske poti, to je bilo nekaj posebnega. Ja, tedaj je že do Zagreba peljal. Takle, ko so pa iz Celja hodli nazaj, pa niso nosli. Ali pa kvečjemu kake žemlje ...

Kaka žemlja je bila že kar dosti al pa škrnici »vokcov«, mislim bonbonov. Včasih smo jim rekli »vokci«. Skromno je bilo to vse.

... al pa tudi so prinesli natikače iz Zagreba, s sejma, take malo rožaste, pa je tudi bilo posebno. Najbolj se to spomnim - tiste natikače, ki so jih ženske dobile ali pa firtohe (take plave za delo).

... je na Lubno prišla ena mlada učiteljca pa se zalubla v enega Anzlina (mama ga je poznala, jaz pa ne vem točno). Pa bi se morala poročiti ob vlki gospodnci. Glih takrat je pa rada prišla dobra voda za flos, je blo pa treba iti. In tisti teden je res prišla prava voda. On bi pa moral v Beograd na flos za tri tedne. Pa je bilo: ali se bo oženil ali bo šel na flos? Pa je šel na flos. Sej potem sta se vseeno poročila ...

Poleg panojev in vitrin razstavo dopolnjujeta še projekciji dveh dokumentarnih filmov - z naslovoma Flosarji 2001 (kamera in režija Aleš Šega, montaža Stanko Kostanjevec) in Spomini na flosarjijo (kamera Robi Vodušek in Aleš Šega, montaža Stanko Kostanjevec). Desetminuten film Flosarji 2001 prikazuje vezanje splava in dopolnjuje prikaz splavarjenja z vidika tehniške dediščine. Posneli smo ga v mesecu avgustu, neposredno pred začetkom letošnjega flosarskega bala. V filmu Spomini na flosarjijo so posnete ustne izpovedi posameznikov, ki govore o obravnavani temi. Zaradi obilice posnetega materiala smo razgojore v montaži nekoliko skrajšali (izpuščeni so manj zanimivi in morda tudi nerazumljivi deli) ter tematsko uredili. S kamero »ujetimi« spomini se obiskovalcem razstave tudi v sliki in v prvi osebi predstavljajo nekdanji flosarji, njihove žene in potomci. S svojo prisotnostjo dopolnjujejo in zaokrožajo zgodbo, predstavljeno na panojih. Poudarjeno didaktično točko na razstavi smo oblikovali ob zemljevidu s prikazano splavarsko potjo lubenskih flosarjev. S pritiski na gumb lahko obiskovalci spoznajo

še pritoke Savinje, kraje ob njej ter imena okoliških gora.

Razstavo smo odprli 2. avgusta 2001. Nekatera vprašanja, ki so se mi zastavljala že ob snovanju razstave, pa so prav z njeno otvoritvijo postala še bolj aktualna. Kdo bo za razstavo vsakodnevno skrbel in jo na

pravilen način predstavljal obiskovalcem, kdo bo skrbel za izobraževanje vodičev, kdo pripravljaj in izvajal spremne programe, kakšna bo dodatna muzejska ponudba in kako se bo zbirka predstavljala v medijih? Samo s takšno nadgradnjo dobijo zbirka oziroma razstava in vloženo delo pravi

smisel. Tako se tudi na tej točki srečujem z razmišljanjem o novih oblikah in pobudah izvajanja muzejskega dela.

Strokovni članek/1.04

Tanja Roženberger Šega

OD MUZEJSKE POLETNE DELAVNICE DO MALE ŠOLA MUZEOLOGIJE 2001

Kako pomembne so izkušnje, ki sem jih kot študentka etnologije dobila pri opravljanju študentskih terenskih praks, sem dodobra razumela šele ob rednem delu v muzeju.

Zato je bil eden izmed pomembnejših vzvodov za organiziranje Muzejskih poletnih delavnic prav pedagoški vidik – ponuditi študentom organizirano, kvalitetno terensko in raziskovalno delo. Prijetno, dinamično, tvorno in vedoželjno so izrazi, ki ilustrirajo enotedenski delovni utrip mladih raziskovalcev, ki se pogosto prvič soočajo z metodami terenskega in muzejskega dela, z dokumentacijo ter prezentacijo pridobljenih rezultatov. Šele preverjanje in dopolnjevanje znanj v praksi in pridobivanje izkušenj pomeni boljšo usposobljenost mladih za njihovo delo. Takšna oblika se je izkazala za zelo uspešno tudi s stališča muzeja. Celodnevno enotedensko delo na terenu omogoča, da v sorazmerno kratkem času pridobimo veliko različnega materiala, informacij, dokumentov in tudi predmetov. Prav tako je takšna intenzivna prisotnost tudi nekakšna promocija muzeja in njegovega dela. Muzej stopi izven svojih zidov in deluje na ulici, v delavskem stanovanju, na vrtu ali v lokalnem bifeju – brez odpiralnega časa in brez vstopnin. Osvešča in krepi zavest o kulturni dediščini, saj se tako mnogi informatorji prvič srečajo z muzejem in njegovim poslanstvom. Muzejskih poletnih

"Malošolarji", junij 2001, fototeka MNZC

delavnic Rogatec 93, MPD Rogatec 94, MPD Celje 95&96, MPD Gaberje – delavsko predmestje Celja 97&98, MPD Jožefov hrib 99, MPD Praznični krog 2000 in MPD Rogatec 2000 se je udeležilo več kot 200 mladih raziskovalcev. Delavnicam je vedno sledil tudi zbornik z urejenimi rezultati dela posameznih skupin.

V tem, skorajda desetletnem obdobju organiziranja poletnih raziskovalnih taborov se je ponudba slednjih po Sloveniji močno povečala in obogatila. Aktualnejša pa postajajo – tudi v etnoloških krogih – povpraševanja po nekaterih drugih znanjih. Zato sem se odločila, da v letu 2001 preoblikujem in spremenim program dosedanjega muzejskega poletnega dela in ponudim Malo šolo muzeologije.

Zakaj mala šola muzeologije?

O nujnosti poznavanja znanj, ki jih na svojih plečih nosi muzeologija, skorajda nihče več ne dvomi. Kljub temu, da nimamo posebnega oddelka za študij muzeologije, imamo kustosi kar nekaj možnosti za dopolnjevanje znanj s tega področja. Mednarodna šola muzeologije v Brnu, desetletje občasnih predavanj v sklopu Muzeoforumov, ki jih organizira Slovensko muzejsko društvo, delavnice muzejskega managementa – Mantra, ki potekajo za slovenske muzejce, so le nekatere oblike izobraževanj, ki nudijo novo odpiranje muzejskega sveta. Vendar se vsa zares visoko strokovna ponudba vrti le v krogu